GESCHIEDENIS VAN DE NEDERLANDSCHE BOVENWINDSCHE EILANDEN IN DE 18DE EEUW

DOOR

PROF. DR. L. KNAPPERT

HOOFDSTUK VI

§ 1. De bark Curaçaosche Gerechtigheid prijs verklaard. — § 2. Beëindiging der geschillen in zake de opstootjes op Sint Maarten. — § 3. Engelsch Fransche oorlog. Schadelijke gevolgen voor onze eilanden. — § 4. Philips versterkt zijn eiland. Garnizoenen aldaar en op St. Eustatius. Bevolkingscijfers. — § 5. St. Maarten lijdt zwaren overlast van de Engelschen. Overlijden van Philips 16 December 1746. — § 6. Abr. Heyliger Pzn. vice-commandeur van St. Maarten, 15 Jan. 1748. Verdere versterkingen des eilands. — § 7. Scheepvaart en handel. Aankomende schepen op St. Eustatius. Lading. — § 8. Uitgekleerde schepen op St. E. Gevraagde manufacturen. — § 9. Sommen bij den handel betrokken. Oranjestad bloeiende handelsstad. — § 10. Aankomende schepen op St. Maarten. De uitvoer. Recognitie-gelden. — § 11. Prijzen van plantages en huizen op St. Maarten. — § 12. Slaven als voornaamste bezitting en welvaartsmeter. — § 13. Plantages op St. Eustatius. Proces over een overweg. Sterke vraag naar grond. — § 14. Behoeftte aan juiste gewichten. Bevolkingscijfers. — § 15. Onze handel op de Fransche eilanden door Engeland tegengegaan. — § 16. Verklaringen onzer kooplieden. Lafheid van kapitein van der Gon. Voorthelpen van Fransche vluchtelingen. — § 17. Vrijwillige forttenbouw op St. Eustatius. — § 18. Statiaansche kaperschepen. Kanonnen zonder kogels. Verzuimd St. Eustatius. — § 19. Inhuldiging van Willem IV. Inval in Staats Vlaanderen. Liberale gift. Praeliminair vredeconferentie te Aken. Vrede van Aken. De Prins opperdirecteur der W. I. C. — § 20. Fransche gevangenen en Engelsche deserteurs. — § 21. Jan de Windt contra Heyliger. Wed. Spieringh. — § 22. Jan de Windt overlijdt 6 Aug. 1747. Jan de Graaf volgt hem op. Nic. Heyliger Jansz. blijft waagmeester. Jasper Ellis. — § 23. Sterke aandrang bij de Heeren om het Fransche gedeelte van St. Maarten te koopen. — § 24. Ds. van Essen tracht den Koning van Pruisen tot dien koop te bewegen. — § 25. Schandelijk geval van zeeroof. Onze slaven op Porto Rico vastgehouden. — § 26. Dood van commandeur Joh. Heyliger Pzn. 21 November 1752. Jan de Windt jun. volgt hem op.

§ 1. „In dit eylandt leeven wij Godt sij danck in volkomen rust en vrede en hebben hier niet als liefde en eendragt onder den anderen.” Aldus de nieuwe commandeur Joh. Heyliger Pzn. enkele maanden na zijne ambtsaanvaarding ¹⁾. Hij gaf dit gunstig oordeel in tegenstelling met de nog altijd heerschende onrust op St.

¹⁾ Joh. Heyliger Pzn. aan X 4 Dec. 1743, port. no. 6, fol. 71 r.

Maarten, waar de disputeren voortduurden en Philips eigenmachtig den nieuwen secretaris Albert van Heyningen had afgezet, dien Heyliger toen in zijn ambt had moeten herstellen ¹⁾). Maar met den handel ging het treurig, gelijk trouwens op alle Caribische eilanden, omdat ieder bang was voor de Spaansche en Engelsche kapers, die overal rond zwierven ²⁾). Reeds aanstonds werd Heyliger in zulk een geval van kaapvaart gewikkeld. Den 3den Juli 1743 was van Curaçao de bark Curaçaosche Gerechtigheid uitgezeild, schipper Jacques Veeris, met bestemming naar alle vrije plaatsen in West-Indië. Het schip was het eigendom van Willem Kock, gelijk ook de lading, waarvan de factuur uitwees, dat zij vooral uit manufacturen bestond o.a. kisten met extra fijne, andere met wit kastoren hoeden. Kapitein Veeris had een zeepas, door Faesch 2 Juli op fort Amsterdam geteekend, terwijl de monsterrol de namen der matrozen met hun gage: 10 pes. per maand, vermeldde. Er was een heelmeester aan boord, Frans Monkes, op 20 pes. ³⁾). Den 18den September lagen zij onder den wal tusschen Unaria ⁴⁾ en Momporaet, toen zij een vaartuig zagen naderen, dat de Engelsche vlag heesch en een schot met scherp deed. Het was de Mary Woodly, kapitein Jos. Rous. Kapitein Veeris liet zijn prinsenwimpel waaien en loste ook een schot. De Engelschman riep toen, dat zij een boot moesten uitzetten en bij hen aan boord komen, waarop zij antwoordden, dat hij een boot moest uitzetten en bij hén aan boord komen. Vier uur beschoten zij elkander met grof geschut en raakten toen door een zwaren travaat ⁵⁾ van elkander. Maar toen de bui over was kwam de kaper weer op en riep: „Schipper, strijk voor den koning van Engeland!” Hij schoot hun fok met den wimpel van boven neer, waarop zij hem aan de nok van de gaffel bonden. Doch eindelijk waren zij met twee dooden en twee gekwetsten genoodzaakt zich over te geven. Ofschoon er geen contrabande aan boord was, werden zij barbaarsch behandeld en met geladen pistool gedreigd om een stuk te teekenen, dat zij niet vooraf lezen mochten. Na vijf dagen zette de Engelschman hen op Salttortuga ⁶⁾ aan land, alleen met een vat met schonken en bon-

¹⁾ Brief als *boven*, *aldaar* fol. 70 v.

²⁾ Jan de Windt aan X 7 Oct. 1743, *aldaar* fol. 78 r.

³⁾ *Copie zeepas* port. no. 6, fol. 82 v. 83 r. *Monsterrol*, *aldaar* fol. 84r. *Eigendomsverklaring* van W. Kock, *aldaar* fol. 86 r. *Factuur* der lading, *aldaar* fol. 87. 88 r.

⁴⁾ Unaria aan de uitmonding der Rio Unare, die tusschen Barcelona en Carenero (Venezuela) in zee vloeit. Momporaet, zooals er duidelijk staat, vind ik op de kaarten niet.

⁵⁾ Locale storm met rondlopenden wind. Port. *travados*. Zie o.a. *Reisen van Nic. de Graaff*, uitg. Warnsinck 1930, blz. 22, 104.

⁶⁾ Er staat Salttortuge. Bedoeld moet wel zijn Tortuga, het schildpadden eiland, recht

ken vleesch en een zakje mais. Na twaalf dagen kwam een klein barkje van Saba en bracht hen naar Curaçao ¹⁾. Directeur Faesch en de heer Kock vroegen toen aan Heyliger, om „de reclame te doen” d.w.z. voor hen in rechten op te treden, waarop hij Ellis naar St. Christoffel zond om rechtsgeleerden bijstand te zoeken en zelf een brief schreef aan Generaal Matthew, waarin hij zeide niet te twijfelen, of de generaal zou de onwettigheid van het gebeurde erkennen en de bark vrijgeven. Want die was intusschen op Tortola prijs verklaard. Andries Ravené ging met dezen brief en de stukken naar Antigua ²⁾. Matthew antwoordde, dat zeezaken buiten zijn terrein lagen, dat hij daarom Z. M.’s Attorney General had geraadpleegd en dat deze, na lezing der stukken, ook van Z. M.’s order van April en de artikelen van het tractaat van marine met Holland van 1674, van oordeel was, dat hij de juiste reden der prijsverklaring niet kon vaststellen, maar dat de eigenaars moesten appelleren bij den rechter van „the Heigh Court of admiralty” op Tortola, copie vragen der processtukken en dan het verzoek om vrijlating indienen ³⁾. Dus zond Heyliger weder Andries Ravené, nu aan John Hunt Esq., den admiraliteitsrechter op Tortola, met den brief van Matthew en alle stukken, die op het geding betrekking hadden, opdat hij in hooger beroep zou kunnen gaan ⁴⁾. Hunt zond toen copie van de handelingen van zijn Hof, waaruit bleek, dat de mannen der Curaçaosche Gerechtigheid waren geoordeeld te zijn

„lyable to confiscation by that of supplying His Majestys
„ennemys with war like stores contrary to the law of nations
„and the respective treaties. Besides they behaved more like
„pirates then any thing else and to be sure would been sent
„home in irons had captain Rous have carryed them to any
„of the Windward Islands.”

voor de golf van de Caracques, zeventien mijlen bewesten Margarita. Salt Tortuga of Salfado om het zout dat het oplevert, *Tegenw. Staat XXXI*, 405. Er is ook een Tortuga ten N. W. van Haiti, wat beter zou uitkomen met het barkje van Saba, maar dat heet nooit Salttortuga en ligt weer ver van de Rio Unare.

¹⁾ *Acte* gepasseert voor Jan van Schagen fiscaal op Curaçao van het getuigenis van Govert Mulder, konstabel, Jan Claesz., Jan Goossen, Pieter Wens en Govert Evertsz. matrozen der Curaçaosche Gerechtigheid d.d. Willemstad, 9 Oct. 1743, port. no. 6, fol. 89—91 r. Deze verklaring beëdigd voor Faesch, *aldaar* fol. 91 v. 92 r. *Getuigenis* van Joh. Heyliger, dat de acten van Jan van Schagen geloof meriteeren, *aldaar* fol. 92 r.

²⁾ Joh. Heyliger aan X 7 Dec. 1743 *aldaar* fol. 80. Heyliger aan His Exc. William Matthew 23 Oct. 1843 *aldaar* fol. 94 r.

³⁾ Matthew aan Heyliger d.d. Antigua 22 Oct. 1743. Zijn brief schijnt dus een dag vóór den datum van Heyligers brief. Maar hij schreef O.S., daarom ook: „I receive yours of 23 just your stile . . .” port. no. 6, fol. 95 Engelsch met Ned. vert.

⁴⁾ Heyliger aan Honorable John Hunt Esq., Judge of the Heigh Court of Admiralty in Tortola, . . Oct. 1743, *aldaar* fol. 96 r. Engelsch met Ned. vertaling. Tortola, een der Maagdeneilanden, was de zetel van het Hooge Hof der Eng. admiraliteit.

Er was van dezen kapitein nog een verklaring, dat het schip,
 „having supplied the Spaniards His Majestys declared
 „ennemys upon their coast with warr like stores were by
 „the law of nations lyable to be condemned and con-
 „fiscated. . . .”,

waartoe Rous dan voorts het Hof uitnoodigt ¹⁾. En zoo is inderdaad geschied ²⁾.

Men moet bij deze geschiedenis niet vergeten, dat Heyliger er om bekend stond, dat hij den handel op de Fransche en Spaansche eilanden toeliet en beschermde, ook wanneer de scheepslading niet onverdacht was. Hollandsche schepen kwamen bv. van Cork in Ierland met levensmiddelen zoogenaamd voor Suriname, maar wezenlijk via St. Eustatius voor Martinique.

§ 2. Op St. Maarten was men nu eindelijk begonnen met ernstig de afwikkeling ter hand te nemen van de zaken, die met den opstand tegen Philips van 1736 samenhangen. Commandeur Heyliger en gecommiteerde Raden waren 25 September 1743 naar het eiland gekomen, hadden daar onderzocht hoe hoog de boeten moesten zijn, aan de schuldigen op te leggen, en waren den 29sten weder vertrokken, zonder echter Philips zelven daarover mededeelingen te doen. Toch duurde het nog tot 1 Mei 1744 dat de fiscaal Mr. Jan Credo Bacot en de gerechtsbode Pieter Heyliger jun. van St. Eustatius kwamen om de vastgestelde boeten te innen. Doch toen ging alles ook zóó snel, dat zij 5 Mei konden terugkeeren. Philips ontving 3706-2-0 pesos, nog geen $\frac{1}{3}$ der schade, die hij geleden had, maar hij was er ruim tevreden mee en dankbaar dat de zaak, die zóó lang gesleept had, thans gelukkig ten einde was gebracht ³⁾. Bij deze gelegenheid was voor de zooveelste maal de wenschelijkheid ter sprake gekomen, om ook het Fransche gedeelte des eilands onder de Compagnie te brengen, dat voor suiker en katoen zulke uitstekende gronden had en waardoor St. Maarten een der schoonste kolonies worden zou. Doch al wederom deden de Heeren geen stap en lieten alles zooals het was. De thans uit-

¹⁾ Copie door Hunt *aldaar* fol. 97 r. *Verklaring* van Joseph Rous *aldaar* fol. 98 v. 99 r. *Verklaring* van matrozen der Curaçaosche Gerechtigheid, bezworen „on the Evangelists of Almighty God”, dat schipper Jacques Veeris, zijn broeder Gerrit en zijn zwager Baltzen Weymore 4 à 500 hartsvangers aan de Spanjaarden hadden verkocht, *aldaar* fol. 100. 's Barks nomen was geen omen.

²⁾ Judge Hunt confiskeert bark en lading en eenige slaven als wettige prijs voor Jos. Rous en zijn mannen wegens voorzien van oorlogstuig van Z. M. vijanden, Tortola 8 Oct. 1743, *aldaar* fol. 103 en 104. De copieën en vertalingen dezer stukken loopen tot fol. 122.

³⁾ Jan de Windt aan X 7 Oct. 1743, port. no. 6 fol. 78 r. John Philips aan X 10 April en 4 Juli 1744 *aldaar* fol. 147 r. 285 r.

brekende oorlog tusschen Engeland en Frankrijk bracht ook op dit punt moeilijkheden.

§ 3. De oorlogsverklaring van Frankrijk aan Engeland was 15 Maart 1744 geteekend en den 30sten openlijk afgekondigd, weinig dagen daarna door die van den koning van Groot-Brittannië gevolgd. De slappe houding der Staten in dit conflict, de smadelijke geschiedenis van ons hulp-eskader onder den 72-jarigen luitenant-admiraal Hendrik Grave, dat, volstrekt onbruikbaar, door Engeland weêr werd teruggezonden, behoeven hier niet te worden vermeld ¹⁾. Wij hebben met onze West-Indiën te doen. Den 25sten Mei werd de oorlog op Martinique bekend gemaakt en spoedig verspreidde het bericht zich over alle eilanden, alom ontsteltenis brengend. Aanstonds lag de handel stil. Sommige families vluchtten van St. Eustatius naar Curaçao, andere naar Antigua of St. Kruys, waar zij maar hoopten voor den vijand veilig te zijn. De Engelschen wachtten niet met de schepen te nemen, die zij krijgen konden, snauwen, brigantijns, kapitale driemasters, waarvan zij er in Juli al een veertig naar Antigua hadden opgebracht, daaronder twee slavenhaalders met 663 en 350 slaven. De meeste Fransche schepen waren geladen met levensmiddelen en wijn, waarvan het verlies te meer gevoeld werd, omdat de Engelschen 22 Juni allen uitvoer van hunne eilanden verboden hadden ²⁾. Op Martinique heerschte reeds groote schaarschte; een vat vleesch deed daar reeds 25 pesos. Wanneer Ds. van Essen aan al deze ellende dacht, die ook over onze eilanden kon komen, wanneer wij in den oorlog werden meêgesleept, dan kon hij slechts hopen: „de Heer zij een vurige muur niet alleen om ons, maar ook om de geheele Vereenigde Nederlanden!”

De Franschen op hun beurt namen een Engelsche snauw met provisie, eenige barkjes en een slavenhaalter met 30 slaven. Erger dat zij ook twee barken van St. Eustatius prijs maakten, van Charles Gordon en John Wright, zooals zij zeiden op contrabande en omdat zij niet voorzien waren van den zeebrief, dien zij moesten kunnen toonen, conform het formulier in het Tractaat van Marine

¹⁾ Wagenaar, *Vaderl. Hist.* XIX 426 vlg. Blok, *Geschied.* ² III 428 vlg. De Jonge, *Geschied. v. h. Nederl. Zeezezen*, 1861² IV 195 zegt, dat de Staten zelven de helft van het auxiliaire eskader terugriepen t. w. Grave, vice-admiraal Schrijver en nog acht kapiteinen met hunne schepen, terwijl er tien in Engeland bleven onder 't Hooft. Ook deze vloot echter, schandelijk door de Staten verwaarloosd en door de Engelsche autoriteiten met grievende minachting behandeld, keerde December 1745 naar het vaderland terug, *aldaar* blz. 197—203.

²⁾ Vandaar dat ook de Deensche regeering te Kopenhagen een oorlogsschip uitrustte om op St. Thomas den handel met vreemde natiën te verhinderen, *Missiven America* 2 Sept. 1725, 341 W. I. C. 474.

tusschen Frankrijk en de Republiek ¹⁾. Ofschoon voor dit geval dus alweer te laat, zonden Bewindhebbers alsnog zulk een formulier. De Franschen namen ook een kleine bark van St. Maarten heel onder St. Vincent en brachten haar op naar Martinique. Zij beweerden, dat het een Engelsch vaartuig was en niet „Duyts”, omdat schipper en volk geen Hollandsch konden spreken. Dat konden zij ook niet. En toch was de eigenaar-schipper Samer Houwel ²⁾ op St. Maarten geboren, zijn vader was een der oudste ingezetenen en ook het scheepsvolk was van het eiland. Zoo droevig was de moedertaal daar in onbruik geraakt. Commandeur Heyliger zond een bark naar Martinique om het geval te onderzoeken. Aldus veroverden de Franschen wat zij konden, zooals de Spanjaarden daarvoor hadden gedaan.

Erger nog, dat in Juli 1744 twee Engelsche kapers het Fransche deel des eilands overrompelden, er groote schade aanrichtten, een bark van de reede medenamen, maar den commandeur met zijn volk vrij gaven. Gelukkig nog, dat zij het Nederlandsch gedeelte onaangetast lieten. Uit dankbaarheid? De Fransche gezant bij de Republiek De St. Contest heeft later geklaagd, dat Nederlandsche opgezeten en van St. Maarten in het begin van den oorlog de Engelschen zouden geholpen hebben in het verjagen van Franschen uit hun bezittingen. De Algem. Staten stelden deze klacht in handen der presidiale Kamer, die al niet meer kon doen dan inlichtingen vragen. Wij komen daarop terug ³⁾.

§ 4. John Philips, door deze gebeurtenissen opgeschrikt, vond ook de burgerij bereid om het eiland in staat van tegenweer te brengen. Men richtte eene compagnie ruitery op van 25 man en 3 officieren om patrouille-dienst te verrichten. Bij alle baaien werden wachtposten geplaatst van 1 officier en 3 korporaals. Men voorzag het fort Amsterdam van „pallesados”, herstelde de regenbakken en plaatste eene kleine batterij van 3 stukken in Philips-

¹⁾ Bij het bekende tractaat van marine van 11 December 1674 tusschen Engeland en ons slaagde de Republiek er in den regel, vrij schip, vrij goed door Engeland te doen erkennen, Wagenaar *a. w.* XIV 339 en De Jonge, *Zeewezen* IV 321. Frankrijk trad bij zijn tractaat van koophandel met ons van 1697 tot dit zelfde beginsel toe, Wagenaar *a. w.* XVI 409 en herhaalde deze toetreding bij den vrede van Utrecht in 1713, *aldaar* XVII 512.

²⁾ Samer Houwel staat op de bevolkingslijst van St. Maarten 15 Febr. 1744 met 1. 1. 2. 1 en 2. 3. 2, 4, port. no. 6, fol. 150 r. Hij zou 10 October 1776 op St. Maarten overlijden, nalatend als weduwe Rebecca van der Poole, *Staat der goederen van wijlen Samer Houwel* d.d. 22 Juli 1778, *Scab. acten* St. Maarten, archief no. 158.

³⁾ Kamer Amst. aan Faesch op Curaçao d.d. 16 Sept. 1749, *missiven* naar America 342 W. I. C. 475. Voor het in deze § vermelde Jan de Windt aan X 4 Juli 1744, port. no. 6, fol. 201. Ds. van Essen aan X 29 Juni 1744 *aldaar* fol. 198. John Philips aan X 4 Juli 1744 *aldaar* fol. 286, 287 r. *Missiven* naar America 17 Sept. 1744, 341 W. I. C. 474.

burg en eene andere bij Simson-baai — alles op kosten der ingezetenen zelven. Philips had gaarne ook nog eene batterij opgericht bij de oesterpan (aan de N.O.punt van het Nederlandsch gedeelte bij Babispunt), doch daarvoor had hij geen „theyde” meer. ¹⁾ Zoo het de heilige wil Gods was, dat ook H.H. Mog. den oorlog aan Frankrijk verklaarden, dan zou hij zich binnen 8 dagen van het gansche eiland meester maken. Voor dat geval verzocht hij, zeker niet overdadig, dat de Heeren hem wilden zenden twee kartouwen met toebehooren (de affuiten maakte hij zelf), een vat snaphaan-kogels, 1000 vuursteen voor snaphanen van de beste soort, 50 goede snaphanen met lichte kolven, vlaggedoek voor een vlag op de batterij en een in het dorp, waarom hij reeds vroeger gevraagd had, en levensmiddelen ²⁾. Ik weet niet, of hij dit alles gekregen heeft; gemerkt de doorgaans slechte kwaliteit van zulke zendingen, was het maar beter niets te ontvangen. De bovengenoemde manschappen leverde de burgerij uit eigen middelen, nademaal het garnizoen toen bestond uit 12 man onder een sergeant ³⁾. De bevolking telde in dit jaar 1315 zielen, onder wie 905 slaven, in het volgend jaar 1685, onder wie 1187 slaven, eene belangrijke stijging derhalve ⁴⁾.

Van versterkingen op St. Eustatius zullen wij in 1748 hooren. Het garnizoen was daar grooter, 50 man, onder den commandant ad interim Andries Ravené van Amsterdam en sergeant Pieter Radewijs van Middelburg. De soldaten zijn uit den Elzas, Saxen, Zweden, Denemarken, Ierland, in 't kort uit alle 's Heeren landen en van zeer verschillenden leeftijd, J. J. Gerkes uit de Keurpaltz is 67, Hubert de Jonge uit Luxemburg 17 jaar. Als tamboers deden meest negers dienst ⁵⁾. De bevolking had in dit jaar het hooge cijfer van 2158 bereikt, onder wie 1414 slaven ⁶⁾.

¹⁾ De haven van de Oesterpan heet zeer „commood” voor vaartuigen in den tijd van de „orracaan” om daar te (over)winteren. De pan was tusschen beide natiën gelijk verdeeld, port. no. 6, fol. 148 r.

²⁾ John Philips aan X 4 Juli 1744 port. no. 6, fol. 285 v., 286 r. 10 April 1744 *aldaar* fol. 148 r. Er is in de Comp. rekening met Jan de Wever 1746 een post: „aan Josias Jacques voor 8 stutten en 4 paar wielen voor de avuyten op fort Amsterdam, 16-0-0,” boek 3 fol. 719 v.—724 r. De predikant vond dus eene bijverdienste in houtlevering.

³⁾ *Monsterrol* van de infanterie op St. Maarten, garnizoen houdend in fort Amsterdam d.d. 15 Oct. 1744, port. no. 6, fol. 308 r.

⁴⁾ *Bevolkingslijst* van St. Maarten d.d. 15 Febr. 1744, onderscheidenlijk 123, 84, 97, 106 en 316, 218, 205, 166, *aldaar* fol. 149—151 r. D.d. 28 Januari 1745, onderscheidenlijk 128, 93, 110, 108 en 355, 244, 206, 193; weduwen 26, 19, 14 en 68, 51, 37, 33, *aldaar* fol. 466 r.—468 v. Voor enkele jaren tusschen 1699 en 1740 zie ons hoofdstuk III § 7.

⁵⁾ *Monsterrol* van de infanterie op St. Eustatius, garnizoen houdend in het fort Oranje d.d. 7 Nov. 1744, *aldaar* fol. 304—305 r.

⁶⁾ *Bevolkingslijst* van St. Eustatius d.d. 29 Jan. 1744, onderscheidenlijk 151, 131, 209, 253 en 332, 269, 393, 420, *aldaar* fol. 139 r.—143 r. Hierop wed. Kowan met 1 dochter en 5, 4, 8, 7 slaven. Voor enkele jaren tusschen 1699 en 1740 zie ons hoofdstuk III § 7.

§ 5. Weldra zou St. Maarten overlast lijden. In het begin van Mei 1745 kwam Arthur Hodge, de commandeur van Anguilla, als een dief in den nacht met gewapende mannen op Nederlandsch gebied, drong in het huis van een der burgers door, waar de gewezen Fransche commandeur De Laparelle zich verscholen had en nam hem gevangen. Tegelijk verscheen kapitein Christoffel Maagdenburg van een Engelsche kustbewaarder ¹⁾ met een gewapende sloep in de Kleine Baai onder onze forteres en nam daar een bark van een eilander, zeilklaar voor St. Kruis, het scheepsvolk met het pistool dreigende, dat zij niet om hulp zouden roepen. Daarna brachten zij het schip naar onze haven de Oesterpan, op Philips' vertoogen antwoordende, dat de bark Fransche lading in had. Wel gaven zij het schip terug, maar voerden de goederen weg. Kort daarna bracht een andere Engelsche kaper in de Oesterpan een bark van de Fransche eilanden met suiker, eigendom van commandeur Heyliger. Hodge beweerde ook, dat Philips Engelsche deserteurs had beschermd, maar deze schreef aan generaal Matthew, dat hij 's mans dreigementen voor „kinderpraaties” hield. Erger nog waren de dagelijksche disputen over de grenzen tusschen beide gedeelten, waarbij de Engelschen meer land opeischten dan ooit de Franschen hadden gedaan. Philips was tevreden met eene grenslijn van Oost naar West door het midden des eilands, maar Hodge wilde op zijn manier verdeelen. Den 12den Mei kwam hij toen weder naar Philipsburg met gewapenden en daar hoorde men de verklaringen van enkelen der oudste eilanders. William van der Poolen Sen. verklaarde, dat hij reeds 33 jaar op St. Maarten had gewoond, daar getrouwd was, maar nimmer iets had bespeurd van wrijving tusschen Franschen en Nederlanders, zijnde beiden met de helft tevreden. Het gemeene pad t. w. de grenslijn had altijd geloopt een mijl benoorden de Roomsche kerk, staande in het zoogenaamde Prinsenkwartier. Zelfs het kwartier Marigot had een poos voor Nederlandsch gegolden ²⁾. Philip Fortmore, Pieter Duchange Sen. en Thomas Matthews, reeds 27 jaar op het eiland, verklaarden hetzelfde. Zij lieten het gemeene pad loopen boven het huis van den Franschen commandeur Pimont, strekkende vandaar over een klein bergje naar de Oesterpan. Indertijd woonde Durepaire (zij noemden hem Duro-paar!) op eene plantage nog benoorden het land van Daniël Mor-

¹⁾ Op eene lijst van ingekomen vaartuigen in de baai van Philipsburg anno 1744, port. no. 6, fol. 470 r.—475 r., staat op 5 Maart Christoffel Maagdenburg met de bark Mary van St. Christoffel met rum en ijzerwerk. Wel dezelfde.

²⁾ Verklaring van William van der Poolen d.d. 12 Mei 1745, geauthor. copie, port. no. 6 fol. 493 en 7 fol. 409.

let, dat reeds in het kwartier Marigot lag ¹⁾). Hodge, boos om deze verklaringen, verbood toen den Nederlandschen opgezeten den het waterhalen in het Fransche gedeelte, roofde onze slaven, slachtte onze beesten en liet een wachthuis van ons verbranden, onder voorgeven dat het op zijn grond stond. Toen er booze woorden volgden, zette hij zelfs Philips zijn snaphaan op de borst. Deze stelde den Raad voor den indringer met zijn volk gevangen te nemen, dat zeker het verstandigst zou geweest zijn, maar dit college durfde niet verder gaan dan een schriftelijk protest. En dan de de onverwachte ontkenning! Drie Fransche kapers overrompelden de Engelschen, voerden hen allen mede . . . en daar lag het Fransche deel verlaten, af en toe nog van Anguilla uit geplunderd. Wat wonder, dat Philips toen weder voor de honderdste maal met het oude plan voor den dag kwam. „Het behoeft u”, schreef hij aan de Heeren, „maar één woord aan H.H. Mog. te kosten, om thans die Fransche helft te verkrijgen, waaraan Engelschen noch Franschen eigenlijk eenige waarde hechten en voor ons zou het een groot voordeel zijn” ²⁾). Het was een verstandig voorstel en had daarom weinig kans.

Die strooperijen van Anguilla uit waren nog erg genoeg. Zij ontzagen zich niet met vlag en slaande trom over het eiland te marcheeren, zich te legeren waar zij wilden, maakten aanspraak op de Oesterpan en noemden Philips' protesten in hun grofste Engelsch „damned lies” ³⁾). De commandeur is tegen dit alles niet bestand geweest, in Augustus 1746 was hij zeer ziek en begeerde niets liever dan te repatriëeren; onderworpen tot den einde aan de verre

¹⁾ *Verklaring* van Philip Fortmore c.s. d.d. 12 Mei 1745, geauth. copie, port. no. 6, fol. 495 r. en 7 fol. 407.

Dr. I. Dornseiffen laat de grens loopen van het Simonsbaai-meer langs den muur tot aan den berg Concordia die de plantage Mount Fortune insluit, verder van den top van Concordia over den rug des heuvels, tusschen de estates in Cul de Sac, den publieken weg en het Prinsenkwartier, dan tot de Oesterpan onzeker. *Tijdschr. Aardr. Gen.* VII, kaart 4.

Deze Philip Fortmore overleed kort hierna, 18 October, zonder testament. Hij liet eene weduwe, geen kinderen na. Daar hij uit den Elzas was, verzocht Philips zijn dood in de Amsterdamsche en Hamburgsche couranten bekend te maken. Zijne nalatenschap werd geschat op 6000 pesos. Later bleek, dat de weduwe voor het geheel opkwam, maar dat Philips voor zich de helft eischte. Philips aan X 21 Dec. 1745, port. no. 6, fol. 581, no. 7, fol. 404. Heyliger aan X 15 Oct. 1746, port. no. 6 fol. 733 r., no. 7, fol. 5.

²⁾ Philips aan X, 20 Mei 1745, port. no. 6, fol. 461 r.—464 v. Joh. Heyliger aan X 5 Dec. 1745, port. no. 6, fol. 541 v., 542 r. Jan de Windt aan X 7 Juni 1745, *aldaar* fol. 503.

³⁾ Philips aan X 21 Dec. 1745, port. no. 6, fol. 580 r., 7 fol. 404. *Verklaring* van Jan de Wever e. a. d.d. 25 Oct. 1745, port. no. 6, fol. 582 r.—585 v., 7 fol. 419. Hodge aan Philips d.d. St. Maarten Eng. kwartier 11 Oct. 1745 (vert. uit het Engelsch) port. no. 6, fol. 586, 7 fol. 413. *Protest* van Philips d.d. 22 Oct. 1745, port. no. 6, fol. 732.

machthebbenden, verzocht hij „ootmoedig, dat H.E.Gr.A. goedgunstig souden gelieven een ander in zijn plaats te stellen” ¹⁾. En den 16den December 1746 „heeft het den Almogenden God behaagt omme des nagts tusschen 10 en 11 uren over het tijdelijk leven van onsen commandeur te disponeeren en uyt dit droevig tranendal in sijn eeuwige vreugde tot sich te nemen” ²⁾. In 1691 in het vroeger genoemde Schotsche Arbroth geboren, bereikte John Philips, heer van Almery Closs den leeftijd van 55 jaar en is, trots zijne vele fouten, een man van beteekenis en voor St. Maarten een verdienstelijk gouverneur geweest.

§ 6. Comm. Heyliger had volgens oude gewoonte den kapitein der burgerij 29 December 1746 provisioneel tot commandeur aangesteld ³⁾. Jan de Wever, zoo heette hij, wenschte geene vaste benoeming; niet omdat het hem aan zelfvertrouwen ontbrak, hij had „zooveel ervarenheid in zaken als anderen, die door geleerdheid en veel andere hulpmiddelen tot kennis der wereldsche doling op geklommen zijn”, maar omdat het ambt hem veel te lastig was. ⁴⁾ Uitnemend geschikt achtte hij den secretaris Albert van Heyningen, die onder de burgerij zeer bemind, van onberispelijk gedrag en reeds zes jaren in Compagnies dienst was ⁵⁾. De Heeren echter benoemden Abr. Heyliger Pietersz., die ondergeschikt aan St. Eustatius (in dit geval dus aan zijn broeder) blijven zou. ⁶⁾ Hij bedankte hen en beloofde alles te zullen doen voor 's eilands welvaren, voor H.E.Gr.A. interessen en om hunne revenuen te augmenteeren. Zijn broeder van St. Eustatius installeerde hem 15 Januari 1748, en aanstonds koos hij uit de aangeboden dubbeltallen Jan de Wever tevens kapitein der burgerij, Abr. Halmen, Jan van der Poelen, Joh. en Is. Salomonsz. tot raadsleden ⁷⁾.

Naar hunne gewoonte sloegen de Heeren weinig acht op het bericht van den nieuwen vice-commandeur, deze maal, dat de inge-

¹⁾ Philips aan X 13 Aug. 1746, port. no. 6, fol. 699. Heyliger aan X 15 Oct. 1746, *aldaar* fol. 732.

²⁾ Heyliger aan X 19 Dec. 1746, port. no. 6, fol. 754 r. Alb. van Heyningen aan X 17 Dec. 1746 boek 3 fol. 692. Nu ik voor de tweede maal dit boek 3 vermeld, herinner ik er aan, dat, naast de lijvige portefeuilles, zich ten R. A. ook niet minder lijvige, in perkament gebonden, in folio-formaat „Brieven en papieren van St. Eustatius” bevinden, overigens gelijksoortig van inhoud. Ik haal ze aan als „boek” in tegenstelling met „port.”

³⁾ Jan de Windt aan X 24 Jan. 1747, port. no. 6, fol. 784.

⁴⁾ Jan de Wever aan X 20 Juli 1747, port, no. 7, fol. 37 r.

⁵⁾ Jan de Wever aan X 10 Jan. 1747, boek 3, fol. 694. Albert van Heyningen had zelf gevraagd, 20 Oct. 1746 (toen Philips ziek was, *boven* noot 1) port. no. 6, fol. 794.

⁶⁾ *Missiven* van X naar America 19 Sept. 1747.

⁷⁾ Abr. Heyliger Pzn. aan X 7 Jan. 1748, port. 7, fol. 86; 16 Maart 1748 boek 3, fol. 714. Jan de Wever overleed kort hierna. Zijn broeder Jozef volgde hem als kapitein op. Abr. Heyliger Pzn. aan X 12 Aug. 1749, boek 4, fol. 1.

zetenen, behalve wat zij reeds vroeger hadden gedaan ¹⁾, op eigen kosten de forteres aan den Oostkant van de Groote Baai vlak tegenover fort Amsterdam hadden gebouwd, dat zij daarin elken nacht vrijwillig wacht hielden, maar gaarne 12 twaalfponders zouden ontvangen en, zoo het niet te veel geveerd was(!), dan ook 12 militairen, omdat zij niet meer hadden dan 3 man met 1 sergeant en 1 tamboer. En weder: vergeeft ons onze bede. Het is die kruipende onderdanigheid, die ons zoo treft, en die even deemoedig bleef, ook wanneer de ambtenaren der Compagnie in aanzien stegen. En dat deden zij op onze eilanden — gevolg der stijgende welvaart, waarvan wij spreken gaan. Onze vice-commandeur had op St. Maarten telkens bezoek, grooten toeloop van soms aanzienlijke vreemdelingen en was het aan zijn rang verplicht om open tafel te houden. Het was daarom lastig dat er vaak niet genoeg vee was op 's Comp. plantage op Point Blanche, weshalve hij de „stoutigheid gebruikt” had er wat meer op te zetten ²⁾. Ook vroeg hij, na eindeloze verontschuldigungen, om wat tractement, hoe klein ook, en om vrije woning, hoe eenvoudig ook ³⁾. De Heeren beschouwden het ambt nog altijd als eerepost, daarom ongesalariëerd.

§7. Op dit punt onzer geschiedenis aangekomen, gaan wij enkele bladzijden opzettelijk aan de scheepvaart, handel en plantages wijden, zooals zij zich in de tweede helft der eeuw (voor St. Eustatius tot 1781) aan ons vertoonen.

De lezer verwachtte dus geene handelsgeschiedenis in optima forma, zooals bv. Pitman die gaf voor de Engelsche en Westergaard voor de Deensche Antillen. Vooreerst, omdat wij daarvoor al te veel plaats zouden moeten vragen, dan ook omdat onze historisch-oeconomische kennis te gering is, om zulk eene studie naar eisch te kunnen geven. Wij vleien ons intusschen, dat onze lezers, uit wat wij te berde zullen brengen, een indruk zullen ontvangen van drukken handel, levendig vertier en stijgende welvaart.

Wij beginnen met de scheepvaart. Op St. Eustatius liepen binnen:

van 23 September 1731 tot 26 Maart 1733 167 sch. ⁴⁾

¹⁾ Boven § 4. Deze forteres is de (latere) batterij St. Pieter, aan den voet van het gebergte, die kruisvuur kon maken met de tegenover liggende batterij Amsterdam (110 voet boven de zee). In 1836 een bouwval. Ten N. van fort Amsterdam lag nog de batterij Belair 247 voet boven de zee. Ook een bouwval in 1836. Hooger op, recht ten W. van Philipsburg lag fort Willem, nog op de nieuwste kaart van ons eiland (bij de firma J. Smulders) op Fort Hill als „ruïne” aangegeven.

²⁾ Abr. Heyliger Pzn. aan X 8 Juni 1748, boek 3, fol. 716—718.

³⁾ Abr. Heyliger Pzn. aan X 12 Aug. 1749, boek 4, fol. 4.

⁴⁾ Port. no. 4, fol. 240, 241 r., 316, 317 r., 328, 346, 360, 361, 374—377.

van 27 Maart tot 31 December 1733	146 „	
van 1 Januari tot 30 Juli 1734	84 „	¹⁾
van 2 Januari tot 29 December 1738	190 „	²⁾
van 22 Juni tot 31 December 1743	649 „	³⁾
alleen in Juli 1779	384 „	⁴⁾

Dit laatste buitengewoon hooge cijfer vindt zijne verklaring in den toenmaligen transito-handel op de opgestane Amerikaansche koloniën ⁵⁾. De binnenlopende schepen kwamen van de omliggende eilanden, van Amerika en van Europa in steeds wisselende verhoudingen. Van de bovengenoemde 146 inkomende schepen in 1733 was de verhouding aldus:

24 van Guadeloupe	met suiker, rum, melasse.
23 „ Martinique	„ koffie.
8 „ Barbados	„ Europ. levensmiddelen.
5 „ Boston	„ hout.
31 „ Grandterre	„ suiker, rum, ⁶⁾ melasse.
9 „ St. Christoffel	„ meel, vleesch.
1 „ N. Carolina	„ planken.
2 „ Montserrat	„ levensmiddelen.
5 „ St. Maarten	„ meel, brood, katoen, suiker.
13 „ Rhode Island	„ paarden, schapen.
9 „ Cork in Ierland	„ levensm., bouw materiaal.
1 „ Virginië	„ levensmiddelen.
1 „ Porto Rico	„ cacao, tabak, huiden.
3 „ de Bermudas	„ levensmiddelen.
3 „ New York	„ idem.
4 „ Antigua	„ idem.
1 „ Spanish Town	„ katoen.
1 „ Nevis	„ levensmiddelen.
1 „ Grenada	„ suiker, melasse.
1 „ Maryland	„ spek.

Wat de lading aangaat, van de bovengenoemde ingeklaarde schepen van 22 Juni tot 31 December 1743 bestond die uit pijpen wijn, okshoofden suiker, balen katoen, vaten meel, okshoofden

¹⁾ *Aldaar*, fol. 491 v.—497 v.

²⁾ Port. no. 5, fol. 243 r.—248 r.

³⁾ *Dagregister van ingekomen en uitgeklaarde vaartuigen op de reede van St. Eustatius*, port. no. 6, fol. 204 v.—271 r.

⁴⁾ De Graaf aan X 5 Aug. 1780, 452 W. I. C. 634.

⁵⁾ Ook reeds vroeger. In 1750 zag Mr. Maitland eens op St. Eustatius 30 Amerik. schepen tegelijk. In één jaar kwamen er wel 300, Pitman *a. w.* pag. 421.

⁶⁾ Deze is die Fransche rum, die de inwoners daarna voor Engelsche verkochten, Pitman *t. a. p.*

stroop, kisten kaarsen, zakken cacao, rollen tabak, makreel, spek, hammen, planken, muilezels en passagiers.

§ 8. Op St. Eustatius werden uitgeklaard:

van 22 Juni tot 31 December 1743 648 ¹⁾
alleen in Juli 1779 400 ²⁾
in 1778 en 1779 te zamen 3182 ³⁾

Van de naar patria i.c. Amsterdam uitvarende schepen zijn de facturen en cognossementen (manifesten geheeten) bij honderde in onze archivalia te vinden, uitvoerig en nauwkeurig, voor de geschiedenis van onzen handel van groot belang. De lading bestond meest uit katoen en suiker ⁴⁾. In één schip bv., van 9 Juli 1733, 4183 li. katoen, 265 330 fijne en 17 694 gewone suiker ⁵⁾. In een ander van 26 Maart 1745 248 665 li. bruine suiker, 10 405 katoen, 3693 koffie, 19 135 pokhout ⁶⁾.

Er zouden van die uitgaande schepen volledige lijsten aan te leggen zijn, ik maakte er eene over 16 maanden alle voor Amsterdam en nog maar uit den eersten tijd:

5 Juli 1734	Elisabeth	kapt. James Scott.
24 Juli	„ Elisabeth	„ Paul Martijn.
6 Aug.	„ Mary	„ John Martin.
30 Aug.	„ Robert	„ Andr. Armstrong.
20 Sept.	„ Princess	„ John Jong.
9 Febr. 1735	Aurora	„ Rob. Maxwell.
18 Apr.	„ King George	„ Francis Harris.
20 Apr.	„ Jamaica	„ Thom. Gordon.
4 Juni	„ Agatha	„ Gerrit Houwert.
5 Juni	„ Maria	„ Maarten v. Houten.
21 Juni	„ Mermaid	„ Ch. Born.
4 Juli	„ Neptune	„ Nic. Fudger.
4 Juli	„ Het vaderland getrouwe	„ Lieuwe Lolkes van Nes.
3 Aug.	„ Maria en Jozef	„ Pieter Richard.
6 Aug.	„ Sara Galley	„ Stephen Richards.
6 Aug.	„ St. Eustatius Post	„ Hendr. Maarssen.

¹⁾ Dagregister als boven.

²⁾ De Graaf aan X als boven.

³⁾ Volgens het Journaal van Schout bij nacht van Bylandt bij De Jonge, *Geschied. v. h. Ned. Zeeuwen*, 1861², IV 384 noot. Dit onnatuurlijk hooge cijfer alleen, gelijk men weet, door den transito-handel naar de opgestane Amerikaansche koloniën.

⁴⁾ Wij vermeldden vroeger al dat Doncker in 1731 zeide, dat hij jaarlijks recognitie betaalde van 600 à 700 okshoofden suiker.

⁵⁾ Port. no. 4, fol. 403.

⁶⁾ Port. no. 6, fol. 330 v.

30 Aug. 1735	Betty	kapt. Jan Pruys.
24 Sept. „	Rebecca	„ Philip Lewis.
24 Sept. „	De Boutil(?)	„ Rich. Conel.
19 Nov. „	Wendelina	„ Hendr. van Riet ¹⁾ .

Ik vond ook opgaven van de goederen, die men het meest uit patria verlangde. Hoeden in soorten, zijden en garen mans kousen, kaneel, foelie en nagelen, goed schrijfpapier, wijnglazen en glazen kannen, hangsloten, bijlen, ijzeren en koperen potten, wijn, bier, brandewijn en gedistilleerde wateren. Van manufacturen vooral gedrukt katoen, kleine bloemen, smal wit linnen, Vlaamsch ruw linnen, fijn wit Warendorpsch linnen ²⁾. Die gedrukte katoenen, kleine bloempjes, waren van Hollandschen oorsprong en afkomstig van de schitterende katoendrukkerijen aan den Overtoom, die echter in den loop der achttiende eeuw sterk zijn verminderd ³⁾. Deze manufacturen waren niet alleen voor eigen gebruik, maar ook voor doorvoer naar de Fransche eilanden, waar men er zeer op gesteld was ⁴⁾. Vooral het Osnabrugsche grove linnen was gezocht. Wij hadden reeds gelegenheid het te noemen ⁵⁾ Het was vast en gedrongen, en werd, ongebleekt rolvormig gebonden, met drie kronen gemerkt, uitgevoerd in stukken van 60, 70, 80 tot 100 ellen lengte en 5 of 4 ellen breedte. Het kwam van zelfgebouwd vlas uit de huisindustrie in de dorpen en kleine landstadjes der provincie Osnabrück ⁶⁾. Sommige soorten waren zóó grof, dat, in een nog te noemen bericht, Engelsche kapers er hun bovenbramzeilen van maakten, gewoonlijk diende het voor slavenkleeding. Vandaar dat de Oeconomische Maatschappij ten onzent in 1782 sub no. 119 de volgende prijsvraag uitschreef: „50 stukken linnen, ieder 100 ellen lang, egaal in prijs en deugd van het Osnabrugsche, voor kleeding van slaven in de W.-Indiën dienende. Wie deze ten platten lande of in de steden van de Republiek laat weven ontvangt 50 ducaten of de gouden medaille en 25 dukaten” ⁷⁾.

§ 9. Welke sommen reeds 1745/46 bij den handel betrokken waren, leert men o.a. uit eene memorie van kooplieden op St. Eu-

¹⁾ Port. no. 4, cognossementen tusschen fol. 472 en 588.

²⁾ *Lijst* van 22 Juli 1723, port. no. 3, fol. 118.

³⁾ W. J. Smit, *De katoendrukkerij in Nederland tot 1813*. Rotterd. Ac. pr. 1928.

⁴⁾ Heyliger aan X 5 Dec. 1745, port. no. 6, fol. 540 v.

⁵⁾ *W. I. Gids* XI, 539 noot.

⁶⁾ Uitvoerig in *Nederl. Handelsmagazijn*, Amst. 1843, blz. 915. Vele bijzonderheden dank ik ook aan de vriendelijke hulp van den Heer Felix Driessen te Leiden. Voor O.-Indië zie wat ik schreef in *Ned. Archief v. Kerkgesch.* XX, 114, noot 2.

⁷⁾ *Boekzaal* 1782 I (631).

statius wegens geleden schade door Engelsche kapers. Zij hadden genomen: Dolfijn, schipper Augustijn, Duif schipper Ant. Spencer, Elisabeth schipper Wil. Janssen, Avontuur schipper Harm Mulder, Catharina schipper Harm Mulder, Elisabeth schipper Pieter Vallaan, Neptunus schipper Jan Bey, Jonge Benjamin schipper Willem Clercq, Carolus schipper Thom. Hassell, Prosperiteyt Jan Jeems te zamen eene waarde vertegenwoordigende van 57353-1-4 pes.¹⁾ Eene dergelijke memorie leverden 6 Februari 1755 in de heeren M. Dubrois Godet, Pieter Runnels, Joh. en Abr. Heyliger, Jac. Cuviljé en Jan de Windt over schade, geleden door het nemen hunner schepen bij de neutrale eilanden Dominique, St. Lucia en St. Vincent. Aldus:

1 bark Marianne, kapt. Thom. Durepos, eig. Oliv.	
Oyen	1590
1 bark St. Andries, kapt. George Lam, eig. dez. . . .	2288-5-1
Een negerjongen en twee slaven, varende voor matroos op deze bark, eig. Jan Ferro 166+1000 . . .	1166
1 bark Charming Polley, kapt. Is. Simons, eig. John Simons en de lading van P. C. Groebe 1300+2015-4=	3315-4-0
1 bark Princes van Oranje, kapt. Thom. Durepos de oude, eig. Jan. Cadet	3455-4-5
1 bark Nancy, kapt. Dirk Dirksen, eig. dez.	1095-6-0
1 bark ongenoemd, kapt. David Annin, eig. dez. zit nog gevangen	memorie
totaal	12910-9-6 ²⁾

Men vindt hier de bark Charming Polley gewaardeerd op 1300 pes. Wij kennen ook prijzen uit dezen en iets lateren tijd voor St. Maarten. Daar verkocht de Wed. W. Richardson aan Jan Hassell de bark Maria voor 1600 pes.³⁾ Jacob Gumbes Sr. verkocht de bark Twee Broeders voor 1700 pes.⁴⁾ John Hassell kocht van Patrick Wilson de schoener De Hoop van 15 last voor 250 £ cou-

¹⁾ *Memorie der kooplieden* op St. E. over 4 Jan. 1745 tot 31 Dec. 1746, port. n°. 6 fol. 890 r.—893 r. De hier genoemde bark Elisabeth schipper Pieter Vallaan was 23 October 1745 met bakkeljouw, makreel, zwijnsbalgen, Osnabrugsch linnen, neusdoeken en kaarsen van St. Eustatius naar Rio de Berbice gezeild. Den 29sten had het Engelsche oorlogsschip Pembroke, kapt. Baelchen, hen bij Martinique genomen, 9 man en 1 jongen naar zijn bodem overgebracht, de lading geroofd en van het boven genoemde Osnabrugsch bovenbramzeilen laten maken. Slechts twee matrozen waren het met een jolletje naar Martinique ontkomen. De Engelsche kapitein had o.a. gedreigd, dat hij den commandeur van St. Eustatius met al zijn onderdanen nog eens zou ophangen, *Verklaring* van Christoffel Wyant en Laurens Swansen, matrozen der Elisabeth, d.d. St. Eustatius 29 Nov. 1745, port. no. 6, fol. 554, 555 r.

²⁾ *Memorie* van 6 Febr. 1755, Port. no. 7, fol. 603—605.

³⁾ *Notar. acten* St. Maarten 3 Aug. 1747, archief no. 153.

⁴⁾ *Notar. acten* St. Maarten 1 Mei 1758, archief no. 154.

rant ¹⁾. En dezelfde verkocht aan Senegall Nihell de schoener Drie Broeders ook van 15 last voor 880 pes. ²⁾.

De bovengenoemde memorie teekenden zes kooplieden. Onder een adres van 30 December 1750, waarop ik terug kom, tel ik niet minder dan 116 namen van kooplieden, onder wie Paul Amyot, Louis Puech, Doncker, Jeems, Runnels, Salomonsz., Markoe, van Beverhoudt, Pantoflet, Cuviljé, Lindesay, Hassell, Raepsaat, alle Nederlandsch-Statiaansche firma's ³⁾. Welk een handel! De indruk, dien wij daarvan ontvangen, wordt versterkt door het verhaal der reeds vaak genoemde Schotsche jonge dame. Zij was op St. Eustatius aangekomen 19 Januari 1775, den sterfdag van commandeur Jan de Windt, gelijk wij te bestemder plaatse natuurlijk nog vermelden zullen, en ik vertaal uit haar dagboek: „De schepen van talloze natiën lagen op de reede, maar het eiland zelf is leelijk, schoon een voorbeeld van Hollandsche energie weinig minder dan hun dijken Zijn gansche rijkdom komt van den handel. Ik wandelde door de straat van Oranjestad, waar men u de tabaksrook in het gezicht blaast, en zag nooit zulk eene verscheidenheid. Hier was een koopman, die in het Hollandsch, daar een die in het Fransch of Spaansch zijne waren verkocht en allen droegen hunne nationale kleedij. Van het eene eind tot het andere is de stad ééne markt, waar de verschillendste goederen in de winkels bij open deur liggen uitgestald. Hier hangen rijke borduursels, beschilderde zijde, gebloemd neteldoek, met al de manufacturen van Indië. Allernaast hangen matrozenjassen, broeken, schoenen en hoeden. De volgende uitstalling vertoonde prachtig zilverwerk en daarnaast weder ijzeren potten, ketels en schoppen. En nog eens daarnaast Fransche en Engelsche modes. Ik kocht prachtige Fransche handschoenen voor veertien stuivers het paar, ook Engelsche garen kousen, goedkooper dan thuis, voortreffelijke bordeaux kostte nog geen twee shillings de flesch . . . ⁴⁾. Ziedaar eene teekening naar het leven van den bloei van St. Eustatius, waar de goederen in de open lucht lagen, omdat de pakhuizen geen ruimte genoeg hadden. Zes jaar later zou al dit leven gedood, deze bloei voor goed vernietigd worden.

§ 10. Wij steken over naar St. Maarten. Zulk een handel heeft men daar nooit gekend, ofschoon er zeer goede jaren geweest zijn. Doch ook eene verwoesting als van St. Eustatius in 1781 is het

¹⁾ *Notar. acten* St. Maarten 29 Dec. 1779, archief no. 158.

²⁾ *Notar. acten* St. Maarten 5 Dec. 1780, archief no. 158.

³⁾ *Adres* enz. 30 Dec. 1750, boek 4, fol. 82—86. *Beneden* § 22.

⁴⁾ *Journal of a lady of quality* 1774—1776, uitg. als *boven*, pag. 135—138.

eiland bespaard gebleven, terwijl de plantages hier meer beteekenden dan ginds en de zoutwinning eenig voordeel bracht. Laat ons weder beginnen met de inkomende schepen.

Op St. Maarten liepen binnen: in 1735 en 1736 175 ¹⁾, van 23 Juli 1737 tot 30 December 1738 96 ²⁾, in 1744 124 ³⁾, in 1747 221 ⁴⁾, van 15 Januari 1748 tot 1 Januari 1749 255 ⁵⁾, over 1750 402 ⁶⁾, 1 Januari 1751 tot 1 Januari 1752 210 ⁷⁾.

Van de bovengenoemde 175 schepen in 1735 en 1736 kwamen er 18 van Anguilla met passagiers, ballast, mais.
 61 „ St. Eustatius „ levensmiddelen.
 31 „ St. Christoffel „ idem.
 4 „ Martinique „ passagiers, provisie.
 10 „ Rhode Island „ idem.
 3 „ Barbados „ ballast.
 1 „ Saalem (Mas.) „ manufacturen.
 4 „ Bermudas „ provisie.
 12 „ Antigua „ provisie, ballast.
 2 „ Curaçao „ passagiers.
 1 „ Boston „ planken.
 4 „ Montserrat „ passagiers.
 2 „ Guadeloupe „ passagiers, ballast.
 2 „ Spanish Town „ hout.
 2 „ Isle Blanco „ schildpadden.
 7 „ Saba „ passagiers, hout.
 5 „ Tortola „ katoen, hout.
 1 „ St. Thomas „ idem.
 1 „ Grande Anse (Mart.) „ ballast.
 2 „ St. Kruis „ hout.
 2 „ Nevis „ passagiers.

Op St. Maarten werden uitgeklaard:

van 15 Januari 1748 tot 1 Januari 1749 48 sch. ⁸⁾

Hiervan voeren enkele naar Amerika, de meeste naar de om-
 liggende eilanden.

Van 1 Januari 1750 tot 1 Januari 1751 347 sch. ⁹⁾

Van 1 Januari 1751 tot 1 Januari 1752 116 „ ¹⁰⁾

¹⁾ Achter een brief van Philips aan X, 22 Febr. 1736, W. I. C. 326.

²⁾ Lijst port. no. 5, fol. 25, 26.

³⁾ Port. no. 6, fol. 470 r.—475 r.

⁴⁾ Boek 3, fol. 739 r.—745 v.

⁵⁾ Boek 4, fol. 14—32.

⁶⁾ Boek 4, fol. 209—239.

⁷⁾ Boek 4, fol. 293—314.

⁸⁾ Boek 4 fol. 66—68.

⁹⁾ Boek 4, fol. 267—277.

¹⁰⁾ Boek 4, fol. 338—342.

Van 16 Februari 1734 tot 16 Februari 1735 bedroeg de uitvoer: 12000 li. fustikhout, 16318 lignum vitae, 64 ton idem, waarvan 9 naar Holland, 26 ton zout, 24748½ li. katoen, waarvan 4551 naar Holland, 180037 suiker, waarvan 132937 naar Holland, 23 oks-hoofden melasse ¹⁾. Aanvankelijk ging die uitvoer naar Holland over St. Eustatius, maar om directe lading te bevorderen liet de Comp. op de recognitie-gelden iets vallen. Zoo bedroegen bv. die lasten in 1744 320 pes., waarvan restitutie terugkwam aan Alexander Wilson voor direct geladen naar Amsterdam 20-7-3- pes. ²⁾ Doch heel druk liep dit niet, want in 1749 meende men, dat men toen eerst begon met schepen van hier op costly te laden, één schip naar Rotterdam, na drie weken één naar Amsterdam ³⁾. Trouwens, wanneer door droogte de oogst mislukt was, dan kon men zonder toevoer van andere eilanden ook niet één scheepje afladen ⁴⁾. Natuurlijk wisselden ook die uitvoerrechten, zooals b.v. van 16 December 1746 tot 15 Januari 1748 172-1-4 ⁵⁾ van 16 Januari 1748 tot 1 Januari 1749 737-5-3 ⁶⁾ van 1 Januari 1750 tot 31 December 1750 479-1-5 ⁷⁾ van 1 Januari 1751 tot 31 December 1751 777-0-2 ⁸⁾

§ 11. Voor de kennis der welvaart dient men ook te letten op de prijzen van plantages, huizen en inboedels. Ik laat er hier enkele volgen, naar tijdsorde gerangschikt uit de notariele en scabinale acten in het archief van St. Maarten ⁹⁾.

19 Febr. 1749. William Gumbes Sr. van Anguilla verkoopt aan zijn zoon Jacob op St. Maarten eene plantage bij de Groote Zoutpan tusschen de landerijen van Laurens Westerband voor 1000 pes. ¹⁰⁾

4 Febr. 1758 John Peter Richardson verkoopt aan John Hassell zijn aandeel d.i. 1/32 in de nalatenschap zijner grootmoeder (Susanna Haley) voor 434 pesos. De gansche nalatenschap dus 13888 pes. ¹¹⁾

¹⁾ Uit Aantt. Hamelberg z. pl.

²⁾ Port. no. 6 fol. 476 r.—481 r., 484 r. Van St. M. naar Amsterdam direct vind ik reeds 23 Mel 1735 de Amsterdam, kap. W. Maxwell, 5 Aug. 1735 de Speedwell, kap. W. Bell, port. no. 4, fol. 528, 562.

³⁾ Abr. Heyliger Pzn. aan X, 12 Aug. 1749, boek 4, fol. 2.

⁴⁾ Abr. Heyliger Pzn. aan X, 22 Juli 1750, boek 4, fol. 73—75.

⁵⁾ Boek 3, fol. 736 r.—739 r.

⁶⁾ Boek 4, fol. 38—48.

⁷⁾ Boek 4, fol. 246—258.

⁸⁾ Boek 4, fol. 324—335.

⁹⁾ Ik betuig mijnen hartelijken dank aan den Heer Ph. van Romondt te 's-Gravenhage, die mij welwillend toestond uit zijne talrijke aantekeningen over St. Maartensche familiën de mijne aan te vullen.

¹⁰⁾ *Notar. Acten*, Archief no. 153.

¹¹⁾ *Notar. Acten*, Archief no. 154.

- 26 Sept. 1758. Verkoop van één neger en $\frac{1}{32}$ van de plantage van Pieter Hassell. De neger ging voor 170 pes. Het $\frac{1}{32}$ voor 270 pes. De gansche plantage dus waard 8640 pes. ¹⁾
- 23 Juni 1769. De plantage *Donkersdal* van mevrouw Judith Steward wordt geschat op 10613 pes. ²⁾
- 20 Oct. 1772. Richard Hassell verkoopt aan John Hassell zijne plantage in Cul de Sac voor 3000 pes. ³⁾
- 26 Oct. 1772. De plantage *Golden Rock* geschat op 4800 pes. De gebouwen op 7090 pes. Alles te zamen op 15791 pes. ⁴⁾
- 26 Juni 1779. Jacob Westerband in het Fransche gedeelte verkoopt aan zijn zoon Laurens een huis en erf in de Voorstraat N.Z. van Philipsburg voor 100 pes. ⁵⁾
- 20 Dec. 1779. Huw.voorwaarden tusschen John Hassell, weduwnaar van Ann Stevens en Susanna Westerband. Wanneer de bruid de langst levende is, zal zij als douairie genieten de negerin Olinda en 2000 pes. ⁶⁾
- 10 Mei 1782. Aproiement (apprizement) van den eigendom van Mr. John Hassell en zijne twee kinderen, Ann Hassell vrouw van Michaël Cuviljé en John Johnson Hassell. De plantage *Golden Rock* in Cul de Sac groot 46 akkers land met 40 akkers suikerriet en een oud huis op 12100 pes. Voorts een kookhuis, vee, paarden, 22 negerslaven, 18 negerinnen met kinderen, 2 slaven gegeven aan Ann Hassell, 3 aan John Johnson, 1 aan zijn kleinzoon Peter John Cuviljé, alles te zamen op 32242 pes. ⁷⁾
- 13 Jan. 1787. Juffr. Sara Salomonsz., wed. Benjamin Gumbes Jr. koopman op St. Maarten, geeft te kennen dat haar man 23 Juli 1786 naar Boston is vertrokken, dat 21 December de mulattenjongen John Swindel, die hem vergezelde, met zijne koffers terugkwam, meldende dat hij te Philadelphia was overleden zonder order op zijne nalatenschap. Daarom aanvaardt zij de erfenis onder voorbehoud, maar het blijkt dat hij vijf huizen, pakhuizen, een houtwerf en rijken inboedel bezat ⁸⁾.
- 16 Sept. 1787. Benjamin Gumbes overlijdt op dezen datum en laat

¹⁾ Aldaar.

²⁾ *Scab. Acten*, Archief no. 182.

³⁾ *Notar. Acten*, Archief no. 156.

⁴⁾ *Scab. Acten*, Archief no. 156.

⁵⁾ *Notar. Acten*, Archief no. 158.

⁶⁾ *Scab. Acten*, Archief no. 186.

⁷⁾ *Scab. Acten*, Archief no. 188.

⁸⁾ *Scab. Acten*, Archief no. 191.

aan zijne weduwe Maria Richardson na de veeplantage *Succour*, een steenen huis van twee verdiepingen in de Voorstraat en een rijken inboedel ¹⁾).

16 Aug. 1788. Laurens Westerband verkoopt aan John Richardson eene katoenplantage boven de Groote Zoutpan voor

275 pes. ²⁾

8 Jan. 1789. Michaël Cuviljé, weduwnaar van Ann Hassell, voor $\frac{1}{4}$ deelgenoot in den gemeenen en nog onverdeelden boedel harer ouders, verkoopt dat $\frac{1}{4}$ aan zijn zwager John voor 8311-1-1 $\frac{1}{2}$ pes.

De geheele nalatenschap dus 33244-4-6 pes. ³⁾

26 Sept. 1789. Huwelijkscontract tusschen William Arps en Sara Salomonsz. wed. Benjamin Gumbes Jr., waarin haar huis aan de Voorstraat wordt geschat op 5500 pes. ⁴⁾

15 Maart 1790. Isaäc Parera Davids op St. Eustatius verkoopt aan John Hassell op St. Maarten een woonhuis, secreet en paardenstal door verkooper gebouwd op een erf van kooper in de Achterstraat N.Z. voor 2200 pes. ⁵⁾

24 Maart 1792. Joh. Salomonsz. verkoopt aan Sara Salomonsz. eertijds wed. Benjamin Gumbes Jr. thans huisvrouw van William Arps zijne landerijen in kleine Koolbaai voor 10000 pes. ⁶⁾

1 Febr. 1793. Sterfdatum van Joh. Salomonsz. Hij bezat: eene suikerplantage in het Koolbaai-kwartier, gebouwen aldaar, een huis in het dorp aan Simsonbaai, stukken land, 39 slaven, 30 slavinnen, 8 jongens, 6 meisjes, 18 ambachts- en huisslaven, 7 muilezels, 2 paarden en eene rijke meubileering ⁷⁾).

21 April 1796. Sara Salomonsz. wed. Benjamin Gumbes, laatst wed. William Arps verkocht haar aandeel in de plantage uit den boedel harer ouders voor 60000 pes. ⁸⁾

De gansche boedel geschat op 94135-4-3 ⁸⁾

10 Juni 1796. Executeuren Mr. Rink en Dirk Salomonsz. verkopen publiek de nalatenschap van Joh. Salomonsz. en Marianne Godet, de vaste goederen brachten op 75158 pes. ⁹⁾

1 Febr. 1798. John Johnson Hassell verkoopt aan Engel James

¹⁾ *Scab. Acten*, Archief no. 201.

²⁾ *Notar. Acten*, Archief no. 161.

³⁾ *Scabin. Acten*, Archief no. 162.

⁴⁾ *Notar. Acten*, Archief no. 194.

⁵⁾ *Scabin. Acten*, Archief no. 162.

⁶⁾ *Notar. Acten*, Archief no. 164.

⁷⁾ *Notar. Acten*, Archief no. 202.

⁸⁾ *Notar. Acten*, Archief no. 165.

⁹⁾ *Notar. Acten*, Archief no. 264.

- Richardson een partij land in Cul de Sac voor 20000 pes. ¹⁾
 5 Maart 1798. Sara Salomonsz. laatst wed. William Arps verkoopt
 de plantage *Windsor* in het Koolbaai-district en enkele slaven
 voor 12090 pes. ²⁾
 25 Juni 1798. John Johnson Hassell transporteert op John Char-
 les Warner zijne aanspraken op de helft der plantage *Goldenrock*
 in den boedel zijns vaders voor 8430 pes.
 De gansche plantage dus 16860 pes. ³⁾
 13 Maart 1800. Sara Gumbes wed. Thom. P. Richardson verkoopt
 hare plantage *Windsor* bij klein Koolbaai voor 11910 pes. ⁴⁾
 15 Aug. 1803. De plantage *Prospect* brengt op 50100 pes. ⁵⁾
 2 Maart 1807. Mary Jeems, wed. Abr. Cannegieter verkoopt de
 plantage *Golden Rock* voor 33500 pes. ⁶⁾

Ik ken nog de suikerplantages St. Pieter, Madame Barton en de
 katoenplantage Black Rock, waarvan ik de prijzen echter niet
 ken. Ze loopen voor het overige niet ver uiteen. In 1769 doet Don-
 kersdaal 10613 pes.; Golden Rock achtereenvolgens in 1772, 1782,
 1798 en 1807 11890, 12100, 16860 en 33500 pes.; Windsor in 1798
 en 1800 12090 en 11910. Prospect in 1803 gaat zeer hoog, 50100,
 maar in 1788 bracht een katoenplantage het niet verder dan 275.
 De oorzaken daarvan na te sporen zou het werk moeten zijn van
 een oecon. historicus ⁷⁾.

§ 12. In ons derde hoofdstuk hebben wij uitvoerig over de sla-
 vernij gehandeld en ook prijzen van slaven genoemd. Hier ter
 plaatse hebben wij er slechts nog op te wijzen, dat men slaven,
 naar een woord zelf van de regeering op St. Eustatius, als ieders
 voornaamste middel van bestaan, als zijne voornaamste bezitting
 beschouwde ⁸⁾. Zekere koopman Williams te Liverpool had er over
 geklaagd, dat de commandeur Benjamin Buntin op St. Eustatius
 tegen zijne schuldeischers beschermd had, waarop Heyliger had
 geantwoord, dat hij den man juist tot betalen had gebracht door
 hem een hypotheek op zijne slaven te Antigua te doen nemen. Op
 St. Eustatius bezat hij er nog 9 en wat huisraad ⁹⁾. Vandaar ook
 dat bij legateeren slaven zulk een plaats innemen. Joh. Salomonsz.
 en Marianne Godet, echtelieden, legateeren aan hunne kleindoch-

¹⁾ *Notar. Acten*, Archief no. 166.

²⁾ *Aldaar*.

³⁾ *Not. Acten*, Archief no. 205.

⁴⁾ *Scabin. Acten*, Archief no. 167.

⁵⁾ *Notar. Acten*, Archief no. 266.

⁶⁾ *Notar. Acten*, Archief no. 300.

⁷⁾ *Vergel. boven* § 7 in het begin.

⁸⁾ Comm. en Raden aan X 10 Juli 1751, boek 4, fol. 181.

⁹⁾ *Aldaar* fol. 177.

ter Sara Gumbes een „mulattenmeyd” Franky en aan hunne dochter Sara Gumbes-Salomonsz. vier slaven ¹⁾. Laurens Westerland en Anna Leverock zijn zóó vermogend, dat zij legateeren: aan hunne dochter Elisabeth, vrouw van Thomas Abbot eene negerin Betty; aan hun dochter Catharina, vrouw van Richard Clarke eene negerin Celea; aan hun zoon Samuel eene negerin May; aan hun zoon Laurens een negerman Bob; aan hunne dochter Susanna, vrouw van John Hassell eene negerin Cul de Sac Haga; aan hun zoon Thomas eene negerin Charlotte; aan hunne dochter Anna eene negerin Janeton, eene koe en 200 pes. in contanten; aan hunne dochter Sara eene negerin Haga, eene koe en 200 pes. in contanten; aan hunne dochter Rachel eene negerin Jenny, weder eene koe en 200 pes. in contanten benevens de mahoniehouten bedstede met bed en toebehooren, thans door de erflaters gebruikt wordende; aan de kinderen van wijlen hun zoon William eene negerin Tansey ²⁾. In dezen tijd zal eene negerin ongeveer 150 pesos hebben opgebracht ³⁾. Om nog een paar getallen te noemen ter bepaling der welvaart, in den boedel van Mr. John Hassell vindt men bij optelling 46 slaven ⁴⁾, in dien van Joh. Salomonsz. 101 ⁵⁾. Dit is op het eind der eeuw en op St. Maarten. Op de kleinere plantages op St. Eustatius, waarover wij spreken gaan, vinden wij op de bevolkingslijsten 1722 Joh. Salomonsz. met 21, 1723 dezelfde met 19, Theod. Godet met 18, 1725 Pieter Heyliger met 36. De slavenkinderen worden er bij gevoegd, 10, 12 of meer, verschillend van waarde natuurlijk; op Barbados gold een pas geboren negerkind 6 shilling in 1655 ⁶⁾.

§ 13. Keeren wij weder terug naar St. Eustatius, dan vinden wij ook daar het beschikbare land in cultuur gebracht, zonder dat wij, als op St. Maarten, in staat zijn uitvoerige prijsnoteeringen te geven. Ze lagen rondom den voet van den grooten Berg en voorts in de vlakte tusschen hem en de kleine bergen in het Noorden des eilands, die op de nieuwste kaart (lith. J. Smulders en Co.) nog als cultuur-vlakte staat aangeduid. In 1775 telde men er 76, met namen als Gilboa, Kuilzak, Zelandia, Zorg en Rust, Nooit Gedacht, Ruym Sigt (aan de Westzijde met uitzicht op Machielsbaai

¹⁾ *Notar. Acten* St. Maarten 15 Febr. 1789, Archief no. 193.

²⁾ *Scabin Acten* St. Maarten 19 Jan. 1781, Archief no. 187.

³⁾ Verg. *W. I. Gids* XI 563. 32 jaar vroeger, 21 Juni 1749, ging eene negerin met hare drie kinderen voor 400 pes., *Not Acten*, Archief no. 251, terwijl Heyliger in 1751 een zeer goeden neger op 500 pes. stelde.

⁴⁾ *Boven* op 10 Mei 1782.

⁵⁾ *Boven* op 1 Febr. 1793.

⁶⁾ *W. I. Gids* XI, 561, noot 4.

boven Corre corre baai) enz. ¹⁾. Andere namen nog komen wij tegen in het verhaal van een proces in 1745 en 1746, dat ook voor de topografie der plantages en haar dichtheid van belang is. In December 1745 nl. was Judith Groeneveld overleden, weduwe Salomonsz. en haar zoon John verkreeg zijn deel in hare plantage De Loovers, terwijl haar schoonzoon Abr. Heyliger Sr., immers in huwelijk hebbende Maria Salomonsz, de plantage Testemakers verwierf, met andere gelegen tegen de N.W. helling van den Grootten Berg boven het bovendorp. Door deze plantage Testemakers hadden de overledene en haar zoon altijd een vrijen weg gehad naar het gemeene landpad, dat van het oude kerkpad, door de compagniessavane voorbij de plantages Princes en Du Caen naar de openbare landsput bij den Witten Hoek beneden den Kuil liep, en wel om aldus hunne slaven en beesten gemakkelijk te kunnen wateren ²⁾. Nu betwistte na de deeling Abr. Heyliger aan zijn zwager dat recht van overweg over Testemakers en won het daarover gevoerde proces. De commandeur Joh. Heyliger Pzn., omtrent die plaats groot gebracht ³⁾ en thans 35 jaar, had den weg nooit anders dan vrij gekend en wist dat ook zijn vader er altoos onverhinderd zijn beesten door gedreven had. Dat het vonnis van den Raad het pad thans gesloten had, betreurde hij zeer. Want vooreerst lag immers fort Dollijn aan de kust even bezuiden de plantage van Abr. Heyliger (no. 62). Werd er nu alarm geblazen dan zouden de bewoners van het midden des eilands eerst met een omweg naar het dorp moeten gaan, om op het Witte Hoek pad te geraken en vandaar naar Dolien te kunnen gaan om den vijand afbreuk te doen. En dan ook, mocht het eiland dusdanig in bloei

¹⁾ Nieuwe kaart van St. Eustatius met de plantages, in 't koper gebracht en uitg. bij Reinier Ottens, Amst. 1775. Voor het volgende ook de *prent* door G. T. van Padden-burg, opgedragen aan emer. ds. Conrad Schwiers en dus na 1780. Zie ook Otto Winkler, *Niederl. Westindien in Mitt. der. Ges. für Erdkunde*, Leipzig 1926, S. 87—137 en *aldaar* S. 97 en 113 („Cultuurvlakte . . . wahrscheinlich rührt der Name aus besseren Zeiten her“). Inderdaad! Zie ook zijn kaart tegenov. S. 128. Jammer, dat het voortreffelijk opstel aan het einde plaats geeft aan de verwachting: „Die Zeit wird kommen, wo die niederländische Trikolore aus den westindischen Gewässern verschwunden sein wird . . . und Unionisten . . . den Boden reif für nordamerikanische Pläne machen“. Avert omen.

²⁾ Witte Hoek, tegenw. White Wall, 269 M, boven Back-off baai. Het oude pad liep van de N. landingsplaats omhoog links voorbij fort Oranje. Het nieuwe pad, omtrent 800 ellen Z. Oostelijker, voerde van de andere landingsplaats door het bovendorp voorbij het huis van commandeur Doncker. Het kerkpad verbond deze beide. Er slingerde nog een derde weg, minder steil, langs de rots naar boven, N.W. naar de batterij Amsterdam.

³⁾ Op de gen. *plantagekaart* van Ottens ligt de plantage Heyligers Zicht (no. 31) bij den overweg in geding, terwijl als eigenaars worden opgegeven Wed. en Erven Joh. Heyliger Pzn.

toenemen, dat men de tegenwoordige in het fort staande kerk zou afbreken en eene nieuwe timmeren, dan zouden allen, die aan den Witten Hoek woonden slechts door een grooten omweg die kerk kunnen bereiken ¹⁾. Aldus kon de halsstarrigheid van één de gemeenschap schaden! Gelukkig derhalve, dat de heeren het kort daarna toch nog eens werden en het landpad open kwam, doch langs en niet dwars door Heyligers plantage ²⁾.

Voor ons is de waarneming van groot belang, dat al dit land in cultuur was gebracht. En bij toenemende welvaart steeg de behoefte aan grond. Ds. van Essen vroeg in Mei 1744 den eigendom van zeker lapje compagniesland, genaamd het stuk vóór den Berg en gelegen allernaast aan de plantage van Matthias Salomonsz. Hij wilde daarvoor zelfs afstand doen van de vier hem per jaar toekomende vaten vleesch en het overige rantsoen ³⁾. In 1747 vroeg Pieter Runnels zelfs den eigendom van den befaamden kuil in den grooten Berg, groot omtrent 8 à 9 akkers, waarvan hij een moestuin wilde maken ⁴⁾. Binnen in dezen krater groeit (en groeide toen) welig groot en klein hout, daaronder reusachtige stammen die heesters en laag geboomte onderdrukken. Maar de bodem van den 600 voet diepen kuil is ongemeen vruchtbaar ⁵⁾. Doch daarom begrijpt men nog niet, hoe Runnels den grond voor tuinbouw geschikt zou hebben kunnen maken. Intusschen verkreeg hij zijn wensch, en naar aanleiding van eene mededeeling daarover hadden de wijze en voorzienige Heeren gevraagd, wat dat dan toch eigenlijk was, die Kuil? Waarop de commandeur met een stalen gezicht hen had uitgelegd, dat het een ongecultiveerd stuk grond in den Grooten Berg was, ten behoeve van al de inwoners, om daaruit brandhout, latten, rottingen en dergelijke te halen volgens een oud privilege ⁶⁾. Men begrijpt slechts niet, hoe Runnels het dan koopen kon, maar die koop moet dan ook niet zijn doorgegaan, want in 1753 was het Ds. van Essen die thans vroeg om „het stuk grond de Kuyl aan niemand toebehoorende”. Hij kreeg ten antwoord, dat de Kuil voor alle burgers was om brandhout te hakken, dat er elders geen hout en zijn verzoek dus onbillijk

¹⁾ Kam. Amst. aan Heyliger 2 Sept. 1745, 341 W. I. C. 474. Joh. Heyliger Pzn. aan X 5 Dec. 1745, port. no. 6, fol. 537 r.—538 v. Voor die nieuwe kerk *boven*, hoofdst. V § 23.

²⁾ Joh. Heyliger Pzn. aan X 16 April 1746, port. no. 6, fol. 604 r.

³⁾ Van Essen aan X 2 Mei 1744, port. no. 6, fol. 185 v. *Resolutiën* Heeren X Mercurii 30 Sept. 1744, fol. 192 r.

⁴⁾ Kamer Amst. aan Joh. Heyliger Pzn., 1 Maart 1747, 342 W. I. C. 475.

⁵⁾ G. J. van Grol, *Het eiland St. Eustatius*, overdr. *Ind. Mercur* 19 Maart 1907, blz. 5 vlg. Teenstra *a. w.* II 321 vlg.

⁶⁾ Heyliger aan X 30 Nov. 1748, port. no. 7, fol. 223 v.

was en inwilliging ervan nadeelig voor de inwoners zijn zou ¹⁾).

§ 14. In overeenstemming met den stijgenden handel vertoont zich ook de grootere behoefte aan juist gewicht. Reeds onder Raecx in 1732 hadden de kooplieden betoogd, dat men op die gewichten niet meer vertrouwen kon, omdat de roest het ijzer afsleet en dus lichter maakte. Zij vroegen toen als een ligger of standaard, om daaraan 2 maal 's jaars hunne gewichten te toetsen en ze dan zoo noodig met lood op de juiste zwaarte te brengen, één 50 pond koper gewicht, één 25 en zoo verder 10, 5, 4, 3, 2 en 1 te zamen 100, alle Amsterdamsch waaggewicht ²⁾). Enkele jaren later waren er voor de Ed. Comp. waag 600 pond gewichten noodig, daar de oude geheel versleten en niet meer te beteren waren ³⁾). Ook nu haastten de Heeren zich niet, want weer twee jaren later moest Faesch het verzoek herhalen ⁴⁾). Ook de groote weegschaal was opgebruikt en sloeg dikwijls zelfs op 20 à 25 pond niet meer door. Men vroeg een nieuwe en meteen weer om 50 pons gewichten ⁵⁾).

Wij voegen hier de bevolkingscijfers voor het midden der eeuw bij. Voor St. Eustatius vonden wij begin 1744 een zielental van 2158. Begin 1747 bedroeg dit: 2515 onder wie 1513 slaven ⁶⁾).

Voor St. Maarten vonden wij begin 1745 een zielental van 1685. Dit bedroeg in de volgende jaren:

- 1746 510 blanken en 1222 slaven, tezamen 1732 ⁷⁾).
- 1747 626 blanken en 1759 slaven, tezamen 2385 ⁸⁾).
- 1748 589 blanken en 1561 slaven, tezamen 2150 ⁹⁾).
- 1750 548 blanken en 1907 slaven, tezamen 2455 ¹⁰⁾).
- 1751 666 blanken en 1903 slaven, tezamen 2569 ¹¹⁾).

¹⁾ Kam. Amst. aan Jan de Windt, 10 Dec. 1753, 342 W. I. C. 475. Jan de Windt aan X 21 Febr. 1754, port. no. 7, fol. 557.

²⁾ Port. no. 4, fol. 340 r.

³⁾ Joh. Markoe aan X 2 Juli 1736, port. no. 4, fol. 661.

⁴⁾ Is. Faesch aan X, 8 Febr. 1738, port. no. 5, fol. 40 v.

⁵⁾ Joh. Heyliger Pzn. aan X 4 Dec. 1743, port. no. 6, fol. 70 r.

⁶⁾ *Lijst* van 17 Jan. 1747, ondersch. 341, 160, 232, 269 en 446, 356, 339, 372. Port. no. 7, fol. 25 r.—38 v. Vergel. *boven* § 4.

⁷⁾ *Lijst* van 19 Febr. 1746, ondersch. 121, 97, 108, 118 en 332, 240, 194, 188. Weduwen 26, 20, 20 en 104, 65, 55, 44. Port. no. 6, fol. 703. Vergel. *boven* § 4.

⁸⁾ *Lijst* van 25 Febr. 1747, ondersch. 120, 127, 141, 152 en 445, 317, 295, 266, 94 (dit laatste cijfer thans voor het eerst voor „oude slaven”). Weduwen 29, 26, 31 en 105, 76, 69, 62, 30. Boek 3, fol. 725 r.—727 v.

⁹⁾ *Lijst* van 24 Febr. 1748, ondersch. 142, 106, 126, 130 en 369, 265, 257, 252, 66. Weduwen 28, 30, 27 en 108, 85, 72, 70, 17. Boek 4, fol. 7—13.

¹⁰⁾ *Lijst* van 14 Febr. 1750, ondersch. (de weduwen met kinderen en slaven zijn hier onder de andere rubriek gebracht) 175, 146, 177, 150 en 613, 429, 376, 377, 112.

¹¹⁾ *Lijst* van 13 Maart 1751, ondersch. 177, 150, 173, 166 en 597, 433, 371, 376, 126. Boek 4, fol. 282—292.

202 NEDERLANDSCHE BOVENWINDSCHE EILANDEN

Ook deze cijfers bevestigen onze onderzoekingen naar den bloei onzer eilanden op gebied van handel en plantages, voor St. Eustatius handel en cultures, voor St. Maarten cultures en handel en daarom op dit laatste eiland groote stijging van het getal slaven als bezitting en teeken van welvaart.

(Wordt vervolgd).